

‘Tuinbouw kan niet zonder onderzoek voor overmorgen’

Met de opheffing van het Productschap Tuinbouw verdwijnt ook de collectieve bijdrage van tuinders aan onderzoek. Een nieuwe manier om het onderzoek samen te financieren is broodnodig om de voorsprong van de Nederlandse glastuinbouw te behouden, vindt Loek Hermans van Greenport Holland. ‘We zullen als bedrijfsleven gezamenlijk met een alternatief voor de heffingen moeten komen.’

Tuinbouw en Uitgangsmaterialen, de top-sector waarin Nederland wereldmarktleider is, staat aan de vooravond van een grote verandering. De regeringspartijen hebben afgesproken dat het Productschap Tuinbouw (PT), met alle andere productschappen, eind dit jaar wordt opgeheven. Daarmee verdwijnt ook het systeem waarmee de glastuinbouw met zijn vele kleine ondernemers groot is geworden: de collectieve heffingen. Van het

totale PT-budget, tot voor kort zo’n 70 miljoen per jaar, ging twintig procent naar onderzoek. Voor glastuinbouwonderzoek was er jaarlijks zo’n 10 tot 15 miljoen beschikbaar; omgerekend betaalden ondernemers tien tot vijftien cent per vierkante meter glas voor onderzoek via het PT. De afschaffing van de productschappen werd door veel ondernemers met gejuich ontvangen – eindelijk af van die overbodige

organisatie en de heffingen die ze oplegde. In de glastuinbouw met vooral micro- en klein-bedrijven die er geen onderzoeksafdeling op na kunnen houden, telt men zijn knopen. ‘Ik wil me sterk maken voor een model dat onderzoek en innovatie op een goed niveau houdt’, zegt Loek Hermans van Greenport Holland, de belangenvereniging van het tuinbouwcluster. ‘Het is onze ambitie om in 2020 wereldmarktleider te zijn. Dat vraagt onder meer om een stevige onderzoeks- en innovatieagenda. Een vorm van collectiviteit is daarbij een onmisbare schakel. We brengen op dit moment de mogelijkheden daarvoor in kaart. De sector kan niet zonder strategisch en fundamenteel onderzoek voor overmorgen.’

‘Als er geen oplossing komt voor de financiering van het onderzoek, gaat Nederland haar voorsprong op tuinbouwgebied verliezen.’

Behoeftte aan onderzoek is er zeker, zegt Hermans: 'Onze eerste *call* voor onderzoeksvoorstellen was zes keer overtekend.' In de opheffing van het PT ziet hij dan ook vooral een stimulans om als bedrijfsleven nu echt de handschoenen op te pakken en de leiding te nemen in de driehoek. 'We zullen voor onderzoek met een gezamenlijk alternatief moeten komen voor de noodzakelijke innovaties.'

Veelgeprezen

De gouden driehoek in de tuinbouw, de samenwerking tussen ondernemers, onderzoek en overheid, is veelgeprezen. Vanuit de hele wereld komen delegaties naar Nederland om te kijken hoe dat kleine land een wereldspeler kon worden op tuinbouwgebied en voorop kan lopen in innovatie. 'Dat is mede te danken aan de overheidsfinanciering en bijdragen vanuit de sector via het PT', zegt Nico van Ruiten, voorzitter van LTO Glaskracht. Dat onderzoek belangrijk is, is onder meer te zien op energiegebied. Mede dankzij een onderzoeksprogramma als Kas als Energiebron steeg de energie-efficiëntie in 20 jaar met zo'n 50 procent.

Een koplopersbedrijf als dat van de gebroeders Duijvestijn, tomatentelers in Pijnacker, maakt al jaren dankbaar gebruik van onderzoek. Ze hebben nu 13,5 hectare tomaat onder glas, en daarnaast een bedrijf voor het sorteren en verpakken van tomaten. Hun kassen worden verwarmd met aardwarmte, en ze kiezen voor duurzaamheid als het gaat om energie, milieu en medewerkers. 'Voor ons zijn programma's als Kas als Energiebron en het onderzoek naar aardwarmte heel belangrijk', vertelt Ted Duijvestijn. 'We hebben bijvoorbeeld problemen gehad met bijvangst en om dat op te lossen hebben we belangrijke ondersteuning vanuit het onderzoek gehad.' Bij het opgepompte water kwamen bodemdeeltjes mee die de filters en pompen verstopten. Met eigen financiering aangevuld met externe fondsen zijn er oplossingen gekomen – kennis waar andere bedrijven weer van profiteren.

'We teren ook op onderzoek als Het Nieuwe Telen, op onderzoek over minder CO₂-gebruik, over ontvochtiging en beluchting. Vaak zijn het langerlopende programma's, waarvan het soms de vraag is of het strategisch of direct resultaatgericht onderzoek is. Maar soms heb je gewoon een paar jaar nodig voordat onder-

zoek iets oplevert. Zonder het PT of een alternatief daarvoor, wordt dat soort onderzoek lastig te financieren.'

Langetermijnvisie

Als bedrijf kun je niet zonder onderzoek met een langetermijnvisie, benadrukt Duijvestijn: 'Je moet nu al strategisch beslissingen nemen voor over vijf jaar en verder. Dat vergt visie, en daar heb je onderzoek voor nodig op bedrijfs- en collectief niveau dat laat zien wat er over vijf of eigenlijk over tien tot veertig

jaar gebeurt en welke touwtjes je strategisch moet gaan vasthouden.'

Van de onderzoeksinspanningen profiteert Nederland ook als geheel. Zo is door het convenant Schone en zuinige agrosectoren de CO₂-uitstoot al met 25 procent teruggebracht ten opzichte van 1990, en dat moet voor 2020 nog een kwart minder worden. Onderzoekresultaten verspreiden zich via kennisnetwerken onder ondernemers, die daar weer op voortbouwen, vertelt Van Ruiten van LTO Glaskracht. 'Als de aanvoer van nieuwe

De kassen van tomatenkwekerij Gebr. Duijvestijn in Pijnacker.

ideeën stopt ga je dat na een aantal jaar merken. Bij snijbloemen en potplanten onder glas maakt nu 30 tot 40 procent gebruik van biologische gewasbescherming, waar dat in de groenteteelt onder glas 95 procent is. Nu loopt er een innovatieprogramma plantgezondheid, maar dat stopt in 2013. Terwijl toelating van gewasbeschermingsmiddelen steeds lastiger wordt en door de strengere eisen voor de Europese Kaderrichtlijn Water het middelengebruik onder druk staat. Zonder PT-gelden wordt er straks echter geen structureel en strategisch onderzoek meer gedaan naar biologische bestrijding in de sierteelt.' Ook het omvangrijke programma voor bio-based ontwikkelingen in de tuinbouw, een grensverleggend thema staat op het punt om te vallen, zegt Van Ruiten. 'En zonder het innovatieprogramma Kas als Energiebron wordt ook het verder terugbrengen van de CO₂-uitstoot een stuk moeilijker.' Kleine initiatieven worden vast nog wel ontplooid, denkt hij, maar grotere initiatieven komen straks minder snel van de grond waardoor de ontwikkeling van de sector stopt. Van Ruiten: 'Het tuinbouwcluster investeert nu jaarlijks 15 miljoen bij Wageningen UR via het PT, en daar wordt overheidsgeld bij gelegd. Met collectieve financiering blijven de bedragen voor onderzoek per bedrijf laag, 15 cent per vierkante meter kas, bij omzetten van gemiddeld 40 tot 45 euro per vierkante meter. Daar hebben we toch maar mooi een goed, strategisch programma voor de glastuinbouw voor. Maar op vrijwillige basis gaan we zo'n bedrag niet redden, zeker niet voor strategisch onderzoek, net als dat niemand vrijwillig onroerendzaakbelasting betaalt, al krijg je er wegonderhoud en straatverlichting voor terug. En dan valt er vanuit de overheid niks meer te matchen.'

Hij noemt de opheffing van het PT zonder dat er een alternatief voor is dan ook bijzonder onverstandig. 'Het ondergraaft het topsectorbeleid, en gaat Nederland haar voorsprong op tuinbouwgebied kosten. Het private onderzoeksbudget zal in 2014 dalen, en in 2015, en in 2016 nog verder, en dan komt de spijt.'

Onvrede

Toch mag de afschaffing van de product-schappen op zich geen verrassing heten. Kritiek op deze organisatievorm is er al sinds de instelling ervan, halverwege de jaren vijftig.

In een peiling uit 2011 bleek echter wel dat het merendeel van de glasgroentetelers (61 procent) en de bloementelers (54 procent) de collectieve investeringen in enigerlei vorm overeind wilden houden. Ook zien grotere bedrijven meer in collectieve financiering van onderzoek dan kleinere bedrijven. Omge-rekend naar de grootte van de afdrachten, was bijvoorbeeld zelfs 79 procent van de glasgroentetelers voor collectief onderzoek. Met de almaar doorgaande schaalvergroting in de sector mag je verwachten dat de steun voor collectief onderzoek overeind blijft; de bedrijven blijven te klein voor eigen R&D-afdelingen.

Natuurlijk is er veel dat ondernemers zelf kunnen: marketing, eigen labels voeren. In de PT-peiling van 2011 over waar het PT zich op moest blijven richten, gaven ondernemers ook al aan dat promotie en marktonderzoek wel privaat kon, terwijl een meerderheid voor plantgezondheid wel een rol voor het PT zag. Op bijvoorbeeld biobased- en energiegebied dragen ondernemers al veel bij aan onderzoek; deelnemers zijn overtuigd van het nut ervan. Het gaat dus ook om het laten zien van nut en noodzaak van onderzoek, zegt Hermans van Greenport Holland en tevens voorzitter van het topteam Tuinbouw en Uitgangsmaterialen. 'Dat ondernemers dat belang niet altijd zien, komt ook doordat de resultaten van onderzoek soms onduidelijk zijn. Maar laat bijvoorbeeld eens de energie-paragraaf in het regeerakkoord op je inwerken. Ondernemers zouden zich moeten realiseren dat als hun energiegebruik en CO₂-uitstoot niet dalen, ze over een paar jaar veel meer energiebelasting gaan betalen. Dat is een blik in de toekomst. Dat vraagt een sector-strategie inclusief onderzoek en innovatie, en ondernemers die dit willen steunen. Het gaat uiteindelijk om versterking van hun concurrentiepositie.'

Hermans ziet verschillende mogelijkheden voor onderzoeksfinanciering die nader worden verkend. Uitgangspunt is wat hem betreft dat partijen de keuze hebben om mee te doen met collectieve investering (*opt in, opt out*) en deelnemers kunnen meebeslissen over de vorm en hoogte van bijdragen. 'In het buitenland zijn daar voorbeelden van bekend.' Zo kan in de Verenigde Staten een groep producenten een aanvraag indienen bij het ministerie van landbouw voor een collectieve

afdracht als in hun sector voldoende ondernemers bij hun organisatie zijn aangesloten en ze hiertoe bij tweederde meerderheid besluiten. In Nederland bestaat iets vergelijkbaars bij het onderhoud van bedrijventerreinen, via de BIZ-aanpak (BedrijfsInvesteringsZone). Als bij een draagvlakmeting voldoende steun voor een plan van aanpak wordt gevonden, kan de gemeente een bijdrage bij alle bedrijven op het terrein innen.

'Dan blijft het nog de vraag of we een politieke meerderheid voor een dergelijk voorstel vinden', zegt Hermans. 'Maar, als we als sector met een gezamenlijk standpunt komen, we goed duidelijk kunnen maken wat het betekent voor de sector, dat het nieuwe model democratisch is en dat ondernemers kunnen kiezen om mee te doen, dan zie ik wel kansen. En anders gaat het over. Ik ben er echter niet pessimistisch over, ik denk dat we wel een model gaan vinden.' In april zou die duidelijkheid er moeten zijn, om er in januari 2014 mee aan de slag te kunnen.

Ook tomatenteler Duijvestein ziet in de opheffing van het Productschap Tuinbouw kansen: 'Het PT was voor de glastuinbouw een goede vertegenwoordiging, maar opheffing biedt tegelijkertijd de mogelijkheid om een nieuwe structuur op te zetten die slagvaardiger, flexibeler en meer toekomstgericht is.' Hij maakt zich nu vooral zorgen over het vacuüm dat is ontstaan, waardoor veel onderzoek 'on hold' staat terwijl er wel acute problemen zijn. Zo kampen paprikatelers met binnenrot, waardoor de kwaliteit van paprika lastig te garanderen is. 'Het is zoeken naar oplossingen voor collectieve bijdragen, en de vraag is wie de leiding neemt. Uiteindelijk zal een private instantie dat naar zich toe moeten trekken. Het zou Greenport Holland kunnen zijn, maar ook DPA en Frugi Venta, de koepels van handelaren en afzet-bedrijven van groente en fruit die al een innige samenwerking hebben.'